

Inhoud

Ten geleide	11
Tijdslijn	15
Klassieke oudheid (8ste eeuw v.C. – 476 n.C.)	15
Middeleeuwen (476 – 1453)	15
Moderne tijd (1453 – 1789)	15
Hedendaagse tijd (1789 – nu)	16
Hoofdstuk 1	
De rol van Oud-Griekse mythen en mythologieën bij de zelfperceptie van de mens en zijn lichaam	17
A. Illustratief vignet: Prometheus, een mythologische figuur met een opmerkelijke medicinale capaciteit	18
B. De bepalende rol van mythische gestalten en de tweestrijd tussen lichaam en ziel	19
C. De complexiteit van de lichamelijke orde en ziekte als straf	23
Hoofdstuk 2	
Het lichaam als presentie in tijd en ruimte	27
De natuurfilosofen of wijsgerige kosmologen	
A. Klinisch vignet: Het bewegen of het bewegende lichaam	28
B. De eerste wijsgerige vragen	29
C. Het ontologische lichaam	34
Hoofdstuk 3	
Het lichaam als bron van onverschilligheid en haat	37
Plato	
A. Klinisch vignet: Borstcarcinoom	38
B. Onderwaardering van het lichaam door Plato	39
C. Betekenisgeving van het zieke lichaam	46

Inhoud

Hoofdstuk 4

Het lichaam als overgave 49

Plotinus, Augustinus, Thomas van Aquino en de mystici

- A. Illustratief vignet: Boete en ascese 50
- B. Religie en rede 51
- C. Lichaamscontrole en lichaamsgrenzen 54

Hoofdstuk 5

Het mechanische lichaam: 'L'homme machine' 59

René Descartes

- A. Klinische getuigenis: Hoe denkt een medisch student over het lichaam? 60
- B. Het antropologische dualisme van René Descartes 63
- C. Het lichaam als machine is onderdeel van de mechaniek van de wereld 66

Hoofdstuk 6

Een lichaam zonder geest en een geest zonder lichaam 71

Benedictus (Baruch) de Spinoza en Gottfried Wilhelm Leibniz

- A. Klinisch vignet: Een lichaam zonder geest. De visie van Libet 72
- B. Spinoza en Leibniz 74
- C. De absolute scheiding tussen lichaam en geest. Bestaat er zoiets als een ziek lichaam? 77

Hoofdstuk 7

Het geïncarneerde lichaam: de geest in het lichaam? 83

Immanuel Kant, Johann Gottlieb Fichte, Wilhelm Joseph von Schelling en Georg Wilhelm Friedrich Hegel

- A. Illustratief vignet: Proloog van het Johannesevangelie 84
- B. Het Duitse idealisme met denkers als Kant, Fichte, Schelling en Hegel 85
- C. Hoe is de geest aanwezig in het lichaam? 'Mens sana in corpore sano' 90

Hoofdstuk 8

Het vitale lichaam: het lichaam als actie 97

Henri Bergson

- A. Klinisch vignet: Een patiënt met schizofrene aandoening 98
- B. Henri Bergson 101
- C. Het lichaam als actie en geheugen 102

Inhoud

Hoofdstuk 9

Het lichaam als ‘terra incognita’, onbekend en onbegrepen 105

Friedrich Nietzsche

- A. Klinisch vignet: Daniel, een voorbeeld van identificatiesymptomen 106
- B. Friedrich Nietzsche 107
- C. Het lichaam moet herdacht worden. Het geestesleven is van het lichaam afhankelijk 113

Hoofdstuk 10

Het lichaamsbeeld 119

Paul Schilder

- A. Klinisch vignet: Anorexia nervosa 120
- B. Het lichaamsbeeld: Paul Schilder 121
- C. Culturele bepaaldheid van het lichaamsbeeld: veranderingen in het lichaamsbeeld door ziekte, handicap en veroudering 125

Hoofdstuk 11

Het getoonde lichaam of het lichaam dat door de ander gepercipieerd wordt 127

Lucien Israël

- A. Klinische vignetten: De bodybuilder en Julia 128
- B. Over het lichaam in het narcisme en de hysterie 130
- C. Het lichaam als taal en spreken dat vraagt om beluisterd te worden. Gevolgen voor de arts-patiëntrelatie 135

Hoofdstuk 12

Het ‘beleefde’ lichaam of het lichaam als ervaring 137

Maurice Merleau-Ponty

- A. Klinisch vignet: Ellen 138
- B. De fenomenologische wijsgerige traditie en Maurice Merleau-Ponty 139
- C. Van de lichamelijke ervaring volgens Merleau-Ponty naar de neuro-wetenschappen 143

Inhoud

Hoofdstuk 13

Het relationele lichaam of het gedeelde, gegeven en gekregen lichaam 147

Emmanuel Levinas

- A. Illustratieve teksten: Het Hooglied en een liefdesgedicht van Pablo Neruda 148
- B. Emmanuel Levinas. De epifanie van het gelaat 149
- C. Erotiek en dood in het licht van Levinas 150

Hoofdstuk 14

Lichaam en gender. Geslacht als psychische of sociale constructie? 159

Michel Foucault

- A. Klinisch vignet: Petra De Sutter 160
- B. De genderkwestie: het uitdagende topic voor wijsgerige reflectie 161
- C. De relativiteit van het genderverschil 163

Hoofdstuk 15

Het lichaam als bron voor reproductie 167

Arthur Schopenhauer

- A. Klinisch vignet: Els en Jan 168
- B. Lichaam, reproductie en vrouw-zijn 169
- C. De reproductie van morgen 172

Hoofdstuk 16

Het gedisciplineerde lichaam 175

Michel Foucault

- A. Klinisch vignet: Evelien 176
- B. Michel Foucault: het lichaam onderworpen aan disciplineren 177
- C. Michel Foucault: samenleving, wetenschappen en geneeskunde 181

Hoofdstuk 17

Het lichaam in de beleving van emotie 183

Martha Nussbaum

- A. Klinisch vignet: Psychische (over)spanning en emoties 184
- B. Filosofen over emoties 187
- C. Emoties en/als cognities 192

Inhoud

Hoofdstuk 18	
Lichaam en geweld	195
Thomas Hobbes en René Girard	
A. Twee vignetten	196
B. Mens en geweld: Thomas Hobbes en René Girard	198
C. Agressie, fysiek geweld en psychopathie	202
Hoofdstuk 19	
Het lichaam in ziekte en pijn	205
Sören Kierkegaard en Jean-Paul Sartre	
A. Klinisch vignet: Voorbeelden van fysiek lijden	206
B. Filosofische achtergrond	209
C. De patiënt en de levensbedreigende ziekten	213
Hoofdstuk 20	
Het dode lichaam	217
Philippe Ariès	
A. Klinisch vignet: Snijden in het dode lichaam	218
B. De mens in confrontatie met de dood	221
C. Het lichaam in het rouwproces	226
Nabeschouwing	
Lichamen en mensen, filosofen en medici	229
Geraadpleegde literatuur	235
Register	237